

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра соціально-економічної географії і регіоназнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології,
географії, рекреації і туризму
Валіна ПЕРЕСАДЬКО
17 серпня 2023
р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОСНОВИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА
МЕТОДИКА НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗІ ШКОЛЯРАМИ**

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
галузь знань	01. Освіта / Педагогіка
спеціальність	014.07. Середня освіта (Географія)
освітня програма	Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

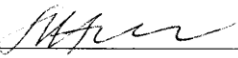
“28” серпня_2023 року, протокол № 11

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства Людмила КЛЮЧКО

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

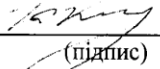
Протокол від “28” серпня 2023 року № 9

Завідувач кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства

Людмила НЕМЕЦЬ
(підпис)

(прізвище та ініціали)

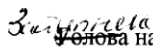
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота»

Гарант освітньо-професійної програми Юрій КАНДИБА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією геології, географії, рекреації і туризму

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “28” серпня 2023 року № 7

Чолова науково-методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

Александр ЖЕМЕРОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «*Основи наукової діяльності та методика наукової роботи зі школярами*» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 014.07. Середня освіта (Географія) освітня програма «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – сформувати у студентів знання про зміст, організацію та методи наукової та науково-дослідницької роботи в школі. Навчити студентів застосовувати різні напрями, підходи, форми та методи проведення навчально-пошукової та науково-дослідницької роботи, як на уроках, так і в позаурочний час, проводити методичні дослідження та узагальнення щодо покращення цих видів роботи.

1.2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни:

- озброїти майбутніх вчителів методичними знаннями та вміннями, необхідними для ефективної організації наукового пошуку учнів;
- навчити студентів конкретизувати дослідницькі цілі у навчальній та позанавчальній роботі, програмувати результати цієї роботи;
- розвивати мислення студентів у напрямі визначення шляхів та засобів найбільш ефективного вирішення завдань науково-дослідницької роботи школярів;
- навчити підбирати зміст, засоби, форми науково-дослідницької діяльності у відповідності з інтересами, пізнавальними та інтелектуальними можливостями учнів;
- сформувати вміння вибудовувати дітоцентрований, компетентнісний та діяльнісний підходи до науково-дослідницької роботи школярів згідно завдань реформування української школи.

1.3 Кількість кредитів – 4.

1.4 . Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	1-й
Семестр	
7	6/7
Лекції	
24 год.	6 год.
Практичні заняття	
24 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
Не передбачені	Не передбачені
Самостійна робота	
72 год.	110 год.

1.6. Заплановані результати навчання. Результатом навчання є формування загальних і спеціальних (фахових) компетентностей. У студентів в процесі вивчення курсу повинні сформуватися певні компетентності..

✓ *Формування загальних та спеціальних (фахових) компетентностей:*

ЗК03. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. **ЗК07.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. **ЗК09.** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. **СК01.** Усвідомлення предметної області та розуміння професійної діяльності. **СК02.** Здатність переносити систему наукових знань у практичну діяльність та площину навчального предмету / процесу, здійснювати структурування навчального матеріалу. **СК04.** Здатність формувати ключові і предметні компетентності учнів основної школи та реалізувати наскрізні змістові лінії засобами навчання. **СК07.** Здатність розробляти та використовувати в освітньому процесі сучасні інформаційно-комунікативні технології. **СК08.** Здатність реалізувати допрофільну підготовку учнів основної школи та проектувати й здійснювати позакласну роботу з предмету. **СК10.** Формування позитивної пізнавальної мотивації дитини до саморозвитку і навчання. **СК11.** Здатність комплексно планувати, організувати та здійснювати навчальні проєкти, вести аналітичну звітну документацію та презентації.

✓ *Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Географія, економіка та краєзнавчо-туристична робота» студенти повинні досягти таких результатів навчання:*

ПР02. Знає закономірності розвитку особистості, вікові особливості учнів, їхню психологію та специфіку сімейних стосунків. **ПР03.** Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти). **ПР04.** Знає та розуміє особливості навчання різноманітних груп учнів, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів. **ПР09.** Володіє формами та методами виховання учнів на уроках і в позакласній роботі, уміє відстежувати динаміку особистісного розвитку дитини, здійснювати педагогічний супровід процесів соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху. **ПР27.** Здійснює відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації, використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи (зокрема інформаційно-комунікаційні технології); **ПР28.** Самостійно здійснює польові фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої роботи; збирає, обробляє, аналізує і систематизує наукову та технічну інформацію для вирішення географічних завдань під час освітнього процесу.

✓ *Студенти повинні знати:* напрямки реформування сучасної середньої освіти в Україні; місце та роль науково-дослідницької та пошукової діяльності в системі аудиторної та поза аудиторної роботи зі школярами; особливості організації науково-дослідницької діяльності з географії в МАН України, географічних гуртках та секціях, факультативах тощо; методичні основи організації навчальних екскурсій з географії та краєзнавства; методику проведення географо-краєзнавчих експедицій; методику використання проєктної діяльності школярів в географо-краєзнавчому пошуку; методику організації ігрової пошукової діяльності у формуванні географічних компетентностей школярів; організаційні та методичні особливості підготовки учнів до олімпіад та турнірів з географії; основні напрями наукової роботи школярів з географії, етапи підготовки, написання та захисту науково-дослідницької роботи школярами та ін.

✓ *Студенти повинні вміти:* розуміти сутність та завдання реформування вітчизняної системи освіти, необхідність суттєвого оновлення змісту і методик навчання в загальноосвітньому закладі, осучаснення форм і методів, що використовуються на уроці й позаурочній діяльності, добирати і застосовувати сучасні освітні технології та методики, форми, методи і прийоми навчання для організації науково-дослідницької та пошукової діяльності в загальноосвітніх закладах та позашкільних навчально-виховних закладах; здійснювати самоаналіз ефективності використання різних методів і методик організації науково-дослідницької та пошукової діяльності в школі; застосовувати різні види науково-дослідницької роботи у навчанні географії; налагоджувати роботу гуртків в загальноосвітньому закладі; організовувати та проводити екскурсії з географії та краєзнавства, географо-краєзнавчі експедиції, проектну діяльність школярів в географо-краєзнавчому пошуку; проводити роботу з підготовки до олімпіад, турнірів та конкурсів.

1. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ З ГЕОГРАФІЇ

Тема 1. Вступ. Мета та завдання вивчення дисципліни. Особливості науково-дослідної роботи в процесі вивчення географії в школі

Вступ. Мета та завдання вивчення дисципліни. Зміст понять «дослідження», «наукова робота в школі», «науково-дослідна робота в школі», «пізнавальна діяльність», «пошукова діяльність» та ін. Дослідницька та пошукова робота школярів у навчанні географії. Основні завдання дослідницької роботи у здобутті географічної освіти. Формування широких пізнавальних мотивів, що виходять за межі навчального географічного матеріалу. Стимулювання переходу учня від цікавості (ситуативного інтересу) до постійної зацікавленості географією. Створення умов для вияву творчості та пізнавальної активності в процесі пошуку. Вироблення умінь знаходити необхідну і достовірну інформацію з різних джерел. Формування дослідницької позиції в сприйнятті й осмисленні фактів, явищ, подій, процесів, що відбувались у минулому та зараз, уміння їх аналізувати, інтерпретувати, встановлювати взаємозв'язки та оцінювати. Навчання умінь формувати, висловлювати та доводити власну думку, робити висновки. Роль учителя географії в організації навчально-дослідницької роботи в умовах загальноосвітнього закладу.

Тема 2. Науково-дослідна робота як важливий чинник підвищення мотивації учнів до навчання

Структурні зміни у змісті освіти в Україні. Концепція Нової української школи. Вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих географічних знань у життєвих ситуаціях. Види дослідницької роботи у навчанні географії. Особливості навчально-дослідницької та науково-дослідної роботи. Основні види навчально-дослідницької роботи: позаурочна та урочна. Форми проведення позаурочної навчально-дослідницької роботи: робота гуртків та товариств, екскурсії, експедиції, походи, пізнавальні ігри з географії, турніри, конкурси, олімпіади, сюжетно-рольові та теренові ігри географічної тематики. Форми проведення урочної навчально-дослідницької роботи: проєктивне, проблемне, лабораторно-практичне навчання. Методичні засади організації навчально-дослідницької роботи.

Тема 3. Система позашкільних навчально-виховних закладів дослідницько-пошукового напрямку діяльності

Історичні аспекти розвитку позашкільної освіти. Мета позашкільної освіти. Мета навчання та виховання учнів у позашкільних закладах освіти. Виховна робота у позанавчальний час, її різновиди. Особливості позашкільної роботи. Специфіка позакласної роботи. Загальні принципи у позашкільній та позакласній роботі, принципи організації позаурочної та позашкільної роботи. Важливість принципу добровільності. Методи позашкільної освіти. Структура позашкільної освіти. Заклади позашкільної освіти. Форми організації позашкільної роботи з учнями. Вимоги до діяльності позашкільних навчально-виховних закладів та типові навчальні плани.

Тема 4. Організація науково-дослідної роботи з географії у МАН

Основні напрями науково-дослідницької роботи: наукові конкурси, міжнародні проекти, МАН. Структура МАН України, особливості територіальної структури. Педагогічний процес у МАН. Приклади відомих манівських робіт учнів. Етапи та алгоритм написання науково-дослідницької роботи. Експедиційні та польові дослідження в рамках написання науково-дослідницької роботи з географії. Вимоги до оформлення науково-дослідницької роботи. Вимоги до оформлення відгуку на наукове дослідження учня. Вимоги до написання тез науково-дослідницької роботи. Захист науково-дослідної роботи.

Тема 5. Налагодження роботи гуртків та товариств географічного спрямування в загальноосвітньому закладі

Методи роботи з гуртківцями. Гуртки в загальноосвітньому закладі. Їх різновиди та особливості діяльності. Роль керівника гуртка в організації його діяльності. Основні завдання, котрі виконує керівник. Вимоги до особистості керівника гуртка. Планування роботи шкільного гуртка географо-краєзнавчого спрямування. Начальна програма. Її структура та змістове наповнення. Календарно-тематичне планування. Організація занять в гуртку. Типи занять у гуртку. Проведення занять гуртка. Структура занять у гуртку. План-конспект заняття гуртка. Методичне забезпечення позакласної гурткової роботи.

Тема 6. Методичні основи організації навчальних екскурсій з географії

Сутнісні ознаки екскурсії. Екскурсійний метод пізнання. Цілі, завдання, форми проведення екскурсій. Класифікація екскурсій: за змістом, за складом та кількістю учасників, за місцем проведення екскурсії, за способом пересування, за формою проведення екскурсії. Екскурсія в освітньому процесі. Її завдання та місце у вивченні географії та рідного краю. Особливості навчальної географічної екскурсії. Об'єкти екскурсій. Суб'єкти проведення екскурсій. Етапи підготовки та проведення екскурсії вчителем. Підготовчий етап проведення навчальної екскурсії. Основні напрями конструктивної діяльності вчителя у підготовці екскурсії: тематичний, цільовий, інформаційний, методичний. Робота над інформаційним забезпеченням екскурсії. Вибір екскурсійних об'єктів. Зміст оцінної картки об'єкта. Прокладання маршруту екскурсії. Підготовка «портфелю екскурсовода». Технологічна карта екскурсії. Її обов'язкові складові. Проведення навчальної тематичної екскурсії. Інструктаж учителя. Показ об'єкта. Методичні прийоми оптимізації показу. Розповідь під час екскурсії. Методичні прийоми оптимізації розповіді. Післяекскурсійна робота, її завдання та напрями. Можливі варіанти пошукової роботи учнів у ході підготовки і проведення навчальної географічної екскурсії.

Тема 7. Методика проведення географо-краєзнавчих експедицій

Сутнісні характеристики експедиції. Географо-краєзнавча експедиція. Історія запровадження шкільних експедицій у практику загальноосвітніх закладів. Український

державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (УДЦНПВКТУМ). Всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування «Мій рідний край». Всеукраїнська краєзнавча експедиція учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна». Діяльність учителя географії щодо організації участі школярів у всеукраїнських географо-краєзнавчих експедиціях. Підготовчий етап експедиції. Напрями підготовки: науково-теоретичний; матеріально-технічний; організаційний. Лінійний, кільцевий, радіальний маршрути. Ступені та категорії складності туристичного походу. Польова робота під час експедиції. Робота з інформаторами. Маршрутний лист. Камеральна обробка зібраних матеріалів експедиції. Форми звітності про проведену експедицію.

Тема 8. Методика використання проектної діяльності школярів в географо-краєзнавчому пошуку

Метод проектів, історія появи в загальноосвітній школі. Проект. Сутнісні характеристики проектної діяльності. Навчальна проектна діяльність. Позитивні сторони та недоліки проектного навчання. Життєвий цикл проекту. Структура проекту. Цільовий блок, процедурний блок, продукт проекту, презентація проекту. Різновиди проектів, їх роль в навчанні і вихованні школярів сучасної школи. Класифікація проектів за критеріями. За метою та домінуючим характером діяльності, за предметно-змістовою спрямованістю, за характером контактів, за характером партнерської взаємодії, за тривалістю роботи над проектом. Етапи організації та здійснення навчального проекту. Роль вчителя у здійсненні навчальної проектної діяльності. Вчитель-порадник, Вчитель-консультант.

Тема 9. Методика організації ігрової пошукової діяльності у формуванні географічних компетентностей школярів

Ігрова діяльність, її особливі характеристики. Різновиди ігор та умови використання в навчальний та позанавчальний час. Методико-організаційний супровід настільних, малюнково-графічних ігор (ребуси, шаради, кросворди, анаграми тощо), вікторин. Інтелектуальні змагально-командні ігри (брейн-ринги, «Історичні баттли», «Ерудити», «Що? Де? Коли?», «КВК», «Щасливий випадок», «Своя гра» тощо). Методика організації і проведення інтелектуальних змагально-командних ігор. Імітаційні ігри: рольові, сюжетно-рольові, проблемно-рольові, театралізовані, ретроспективні та ігри-стратегії. Методичні основи проведення імітаційних ігор. Квестові технології, їх різновиди (кімнатні, вуличні, веб-квести). Методичні умови проведення квестів. Можливості теренових ігор у розширенні географічних компетентностей школярів.

Тема 10. Організаційно-методичний супровід підготовки учнів до олімпіад та турнірів з географії

Історія становлення Всеукраїнської олімпіади. Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності. Основні завдання проведення учнівських олімпіад, турнірів з навчальних предметів. Індивідуальний та командний характер учнівських олімпіад та турнірів. Організаційні основи проведення олімпіад та турнірів. Формат проведення олімпіад. Поетапне проведення олімпіад і турнірів. Методика підготовки олімпіад та турнірів з географії. Створення організаційних комітетів, предметно-методичні комісії, журі. Складання завдань олімпіад, турнірів. Відбір учасників олімпіад (крім першого туру). Правила проведення олімпіад. Змістові завдання на різних етапах олімпіади з географії. Технологія проведення турнірів з

географії. Особливості турніру як командної рольової гри. Всеукраїнський рівень проведення олімпіад та турнірів з географії.

Розділ 2. МЕТОДИЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ ШКОЛЯРІВ В ГАЛУЗІ ГЕОГРАФІЇ

Тема 11. Основні напрями наукової роботи школярів з географії

Основні завдання науково-дослідницької роботи школярів з географії в умовах реформування загальної освіти. Дослідницька діяльність, дослідницька компетентність учнів. Дослідницьке навчальне завдання. Конкурси в освітній діяльності. Особливі характеристики конкурсів. Їх науковий характер. Різновиди конкурсів за місцем проведення: шкільні (міжшкільні), районні (міські), обласні (регіональні), всеукраїнські, міжнародні. Забезпечення умов загальноосвітнім закладом для дослідницької діяльності учнів. Учитель географії як керівник науково-дослідницької роботи школярів. Організація шкільних творчих конкурсів з географії та краєзнавства. Участь у районних та обласних науково-пошукових конкурсах. Всеукраїнський рівень конкурсів з географії та географо-краєзнавчого спрямування. Міністерство освіти і науки як організатор конкурсів державного рівня. Роль Малої академії наук, та інших державних установ в організаційно-методичному забезпеченні підготовки та проведення конкурсів. Конкурси недержавних структур (фондів, товариств тощо).

Тема 12. Актуальність досліджень школярів в галузі географічної науки

Роль і місце конкурсної науково-дослідницької роботи в освітньому процесі та в компетентнісному розвитку школярів. Комплексний характер науково-дослідницької роботи. Цілісне розуміння наукової картини світу. Вимоги до школяра як до дослідника. Консультативно-рекомендаційний характер діяльності учителя, як керівника учнівської наукової роботи. Вимоги до написання різного виду конкурсних робіт. Алгоритм проведення наукового дослідження школярами. Основні етапи дослідження: підготовчий, виконавчий, завершальний, участь у конкурсному відборі та захисті роботи. Змістова та організаційна сторони підготовки науково-дослідних робіт. Вибір змістового напрямку дослідження. Оцінка недостатнього вивчення («білі плями»), або відсутність різностороннього пізнання окремих питань обраного змістового напрямку. Формулювання теми, яка б відображала її проблематичність та актуальність.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усьо го	у тому числі					Усь ого	у тому числі					
		л	п	сем	інд	с.р.		л	п	се м	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Особливості науково-дослідної роботи в процесі вивчення географії в школі	10	2	2			6	10	2					8
Тема 2. Науково-	10	2	2			6	10	2					8

дослідна робота як важливий чинник підвищення мотивації учнів до навчання												
Тема 3. Система позашкільних навчально-виховних закладів дослідницько-пошукового напрямку діяльності	10	2	2			6	10	2				8
Тема 4. Організація науково-дослідної роботи з географії у МАН.	10	2	2			6	10					10
Тема 5. Налагодження роботи гуртків та товариств географічного спрямування в загальноосвітньому закладі	10	2	2			6	10					10
Тема 6. Методичні основи організації навчальних екскурсій з географії	10	2	2			6	10					10
Тема 7. Методика проведення географо-красознавчих експедицій	10	2	2			6	10		2			8
Тема 8. Методика використання проектної діяльності школярів в географо-красознавчому пошуку	10	2	2			6	10		2			8
Тема 9. Методика організації ігрової пошукової діяльності у формуванні географічних компетентностей школярів	10	2	2			6	10					10
Тема 10. Організаційно-методичний супровід підготовки учнів до олімпіад та турнірів з географії	10	2	2			6	10					10
Тема 11. Основні напрями наукової роботи школярів з географії	10	2	2			6	10					10

Тема 12. Актуальність досліджень школярів в галузі географічної науки	10	2	2			6	10					10
Усього годин	120	24	24			72	120	6	4			110

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Особливості науково-дослідної роботи в процесі вивчення географії	2	
2	Науково-дослідна робота як важливий чинник підвищення мотивації учнів до навчання	2	
3	Система позашкільних навчально-виховних закладів дослідницько-пошукового напрямку діяльності	2	
4	Організація науково-дослідної роботи з географії у МАН	2	
5	Налагодження роботи гуртків та товариств географічного спрямування в загальноосвітньому закладі	2	
6	Методичні основи організації навчальних екскурсій з географії	2	
7	Методика проведення географо-краєзнавчих експедицій	2	2
8	Методика використання проєктної діяльності школярів в географо-краєзнавчому пошуку	2	2
9	Методика організації ігрової пошукової діяльності у формуванні географічних компетентностей школярів	2	
10	Організаційно-методичний супровід підготовки учнів до олімпіад та турнірів з географії	2	
11	Основні напрями наукової роботи школярів з географії	2	
12	Актуальність досліджень школярів в галузі географічної науки	2	
	<i>Разом</i>	<i>24</i>	<i>6</i>

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денне	заочне
1	Опрацювати матеріал за темою «Особливості науково-дослідної роботи в процесі вивчення географії в школі» Скласти словник основних термінів, що стосуються теми «Особливості науково-дослідної роботи в процесі вивчення географії в школі». Дослідити питання навчально-дослідницької роботи школярів у процесі навчання географії.	6	8
2	Опрацювати матеріал за темою «Науково-дослідна робота	6	8

	<i>як важливий чинник підвищення мотивації учнів до навчання». Опрацювати концепцію Нової української школи. Визначити принципові зміни, що стосуються середньої освіти. Розглянути зміни, що стосуються викладання природничих наук. Дослідити форми проведення урочної та позаурочної навчально-дослідницької роботи в школі.</i>		
3	<i>Опрацювати матеріал за темою «Система позашкільних навчально-виховних закладів дослідницько-пошукового напрямку діяльності». Розглянути загальні принципи у позашкільній та позакласній роботі, принципи організації позаурочної та позашкільної роботи. Вивчити методи позашкільної освіти. Дослідити структуру позашкільної освіти, визначити заклади позашкільної освіти. Опрацювати вимоги, що висуваються до діяльності позашкільних навчально-виховних закладів та типові навчальні плани.</i>	6	8
4	<i>Опрацювати матеріал за темою «Організація науково-дослідної роботи з географії у МАН». Визначити особливості організації експедиційних та польових досліджень в рамках написання науково-дослідницької роботи з географії в МАН.</i>	6	10
5	<i>Опрацювати матеріал за темою «Налагодження роботи гуртків та товариств географічного спрямування в загальноосвітньому закладі». Розглянути планування роботи шкільного гуртка географо-краєзнавчого спрямування та початкову програму. Розібрати її структуру та змістове наповнення. Опрацювати питання календарно-тематичного планування. Дослідити організацію занять в гуртку.</i>	6	10
6	<i>Опрацювати матеріал за темою «Методичні основи організації навчальних екскурсій з географії». Опрацювати питання етапи підготовки та проведення екскурсії вчителем. Визначити особливості підготовчого етапу проведення навчальної екскурсії. Розглянути основні напрями конструктивної діяльності вчителя у підготовці екскурсії: тематичний, цільовий, інформаційний, методичний. Розглянути роботу над інформаційним забезпеченням екскурсії. Дослідити як відбувається вибір екскурсійних об'єктів. Розглянути зміст оцінної картки об'єкта, прокладання маршруту екскурсії.</i>	6	10
7	<i>Опрацювати матеріал за темою «Методика проведення географо-краєзнавчих експедицій». Ознайомитися з роботою Українського державного центру національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (УДЦНПВКТУМ). Всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування «Мій рідний край». Всеукраїнська краєзнавча експедиція учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна».</i>	6	8
8	<i>Опрацювати матеріал за темою «Методика використання проєктної діяльності школярів в географо-краєзнавчому</i>	6	8

	<i>пошуку». Розглянути етапи організації та здійснення навчального проєкту. Дослідити роль вчителя у здійсненні навчальної проєктної діяльності.</i>		
9	<i>Опрацювати матеріал за темою «Методика організації ігрової пошукової діяльності у формуванні географічних компетентностей школярів». Дослідити квестові технології, їх різновиди (кімнатні, вуличні, веб-квести). Розглянути методичні умови проведення квестів. Визначити можливості теренових ігор у розширенні географічних компетентностей школярів.</i>	6	10
10	<i>Опрацювати матеріал за темою «Організаційно-методичний супровід підготовки учнів до олімпіад та турнірів з географії». Дослідити основні завдання проведення учнівських олімпіад, турнірів з навчальних предметів. Розглянути індивідуальний та командний характер учнівських олімпіад та турнірів. Вивчити організаційні основи проведення олімпіад та турнірів. Розглянути формат проведення олімпіад, поетапне проведення олімпіад і турнірів. Вивчити методику підготовки олімпіад та турнірів з географії. Розглянути питання створення організаційних комітетів, предметно-методичні комісії, журі. Дослідити особливості турніру як командної рольової гри. Розглянути всеукраїнський рівень проведення олімпіад та турнірів з географії.</i>	6	10
11	<i>Опрацювати матеріал за темою «Основні напрями наукової роботи школярів з географії». Розглянути питання: Міністерство освіти і науки як організатор конкурсів державного рівня. Роль Малої академії наук та інших державних установ в організаційно-методичному забезпеченні підготовки та проведення конкурсів. Розглянути конкурси недержавних структур (фондів, товариств тощо).</i>	6	10
12	<i>Опрацювати матеріал за темою «Актуальність досліджень школярів в галузі географічної науки». Дослідити алгоритм проведення наукового дослідження школярами. Розглянути основні етапи дослідження: підготовчий, виконавчий, завершальний, участь у конкурсному відборі та захисті роботи. Опрацювати змістову та організаційну сторону підготовки науково-дослідних робіт. Розглянути вибір змістового напрямку дослідження.</i>	6	10
	<i>Разом</i>	72	110

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

Методи навчання: лекційні та практичні заняття, самостійна робота студентів згідно з програмою курсу. Заняття проводяться дистанційно із застосуванням платформ для відеоконференцій Zoom, відповідно до Закону України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану і Україні»» у зв'язку з воєнним станом, оголошеним на території України через збройну агресію

російської федерації проти України; в Каразінському університеті може проводитися навчання у формі змішаного або дистанційного.

За умов дистанційного навчання: лекційні та практичні заняття, написання контрольної та залікової роботи в ZOOM, Google-Drive, Moodle.

Серед методів навчання переважають: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемно-пошуков, аналітична робота з науковими та методичними текстами; вирішення проблемних ситуацій та ін.

8. Методи контролю

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне);
- Перевірка практичних робіт, їх обговорення;
- Поточна контрольна робота, що передбачена навчальним планом,
- Підсумковий контроль (залік).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль											ПКР	Разом	Залік	Сума	
Розділ 1										Розділ 2		12	60	40	100
П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	П10	П11	П12				
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4				

П1, П2, П3 ... Практичні роботи оцінюються за наступними критеріями:

- 1 бал – виконання практичної роботи поверхневе на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.
- 2 бали – виконання практичної роботи послідовне, проте недостатньо структуроване; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного джерела.
- 3 бали – виконання практичної роботи чітке, структуроване, логічне; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудовані на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилання на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.
- 4 бали - студент повністю розкриває проблему, показує вміння аналізувати та систематизувати матеріал, вірно та послідовно викладає фактичний матеріал, володіє термінологією, надає власні приклади.

ПКР - контрольна робота, передбачена навчальним планом – 12 балів.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Практична робота може бути оцінена, якщо студент виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки.

Поточний контроль (контрольна робота) проводиться письмово. Контрольний зріз передбачає розв'язання тестових завдань, які складаються на основі лекційного курсу, практичних робіт і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за одну контрольну роботу – 12 балів.

Підсумковий контроль – залік. Робота містить 8 питань, на які потрібно надати розгорнуті відповіді. Максимальна кількість балів за підсумкову контрольну роботу 40 балів, за кожну правильну відповідь – 5 балів, які оцінюються за наступними критеріями:

- 5 балів - студент повністю розкриває питання чи проблему, показує вміння аналізувати та систематизувати матеріал, вірно та послідовно викладає фактичний матеріал, володіє термінологією, наводяться власні приклади, не припускається помилок.
- 4 бали – студент в достатній мірі володіє навчальним матеріалом та використовує набуті знання для розв’язання нової навчальної проблеми; виявляє розуміння методичної роботи вчителя географії, проте студент розкрив поставлене питання не повністю, але систематизував і узагальнив матеріал, використав спеціальну термінологію.
- 3 бали – студент демонструє послідовність вивчення фактичного матеріалу, проте відповіді надані не повні або допущені помилки.
- 2 бали - студент навів фактичний матеріал, вміє оперувати термінологією, але не зробив узагальнення, не зміг систематизувати матеріал, припустився помилок.
- 1 бал – відповідь фрагментарна або містить групі помилки, студент не зміг зробити узагальнення та систематизацію матеріалу, навести приклади.
- 0 балів – відповідь на питання не надана.

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного й підсумкового контролю (заліку).

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Бердуга, М. З., Голіков, С. О., Огурцова, Н. С. Методичні рекомендації організаторам науково-дослідницької роботи з учнями-членами МАН. Харків, 2006. 52 с.
2. Голобородько, В. В. Гнедашев, В. М. Наукова робота учнів. Програма організації науково-дослідницької діяльності учнів. Харків : Основа, 2005. 208 с.
3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень. Навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. 240 с.

4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Микитюк., О. М., Соловійов, В. О., Васильєва, С. О. Наукові дослідження школярів: навч.-метод. посіб.; під ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Скорпіон; ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 2003. 80 с.
6. Нікітіна, І.П., Нікітін, Ю.О., Шеліхова, В.В., Кожем'яка, О.Л. Науково-дослідна діяльність учнів. Харків: Вид. група "Основа", 2006. 144 с.
7. Нова українська школа. Порадник для вчителя. URL: https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf
8. Онойко, Юрій. Особливості організації науково-дослідної діяльності з географії серед учнів старшої школи (на прикладі малої академії наук учнівської молоді). *Наукові записки серія: Педагогічні науки*. Вип.99. С. 141-147. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/53036398.pdf>
9. Організація науково-дослідної роботи учнів. URL: <https://golubteacher.pp.ua/robota-z-obdarovanimi/man/organizatsiya-naukovo-doslidnitskoyi-roboti-uchniv.html>
10. Романів, О.Я., Мартинюк В.О., Романів А.С., Яроменко О.В. Учнівські науково-дослідницькі роботи з географії: методологія та методика. Рівне, 2010. – 250 с.
11. Романів, О.Я., Мартинюк, В.О., Романів, А.С., Яроменко, О.В. Учнівські науково-дослідницькі робота з географії: методологія та методика. Рівне, 2010. 250 с.
12. Солдатенко, М. М. Методика і техніка професійного самовдосконалення вчителя : методичні рекомендації. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 55 с.
13. Шейко, В. М., Кушнарєнко, Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. - К.: Знання, 2008. 310 с.

Допоміжна література

1. Антонова, О.Є. Залучення старшокласників до науково-дослідної діяльності МАН як засіб розвитку їх дослідницьких здібностей. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : зб. наук-метод. праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк – Житомир: ФОП Левковець, 2014. С. 56-75.
2. Антонова, О.Є. Система роботи з обдарованими учнями у закладах нового типу (досвід роботи шкіл м. Житомира). *Науково-методична співпраця в системі університет – середній та вищий навчальний заклад* /За ред. О.А. Дубасенюк: Зб. наук.- метод. праць. – Житомир: Житомирський держ. ун-т, 2004. С. 64- 76.
3. Богдан, С.К. Наукова робота в МАН. Луцьк, 1995. 143 с.
4. Булава, Л. М., Кушнір, Л.М., Федій, О.А. Методичний посібник щодо підготовки і захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН. Секція географії. Полтава: ПОЦН-ТТУМ, 2008. 36 с.
5. Вовк, О.В. Методичні рекомендації щодо підготовки і написання науково-дослідницької роботи з географії та геології в системі Малої академії наук України. Харків, 2009. 53 с.
6. Галалюк, Н. Дослідницькі методи на уроках географії. Краєзнавство. Географія. Туризм. 2007. № 5. С. 6–7. 2.
7. Галєгова, О. В. Нікітіна, І. П., Шеліхова, В. В. Виховуємо юного дослідника. Харків : Країна мрій™, 2007. 240 с.

8. Даценко, Л.М. Зав'ялова, Т.В., Непша, О.В., Самек, Ю.І. Місце екскурсій та походів у вивченні корисних копалин в шкільному курсі географії. *Географія та екологія: наука і освіта*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Географія та екологія: наука і освіта», 17-18 квітня 2008 р. Умань: СПД Сочінський, 2008. С. 44-47
9. Дослідницька діяльність з використанням інтерактивних технологій у вивченні географії. URL: <https://naurok.com.ua/doslidnicka-diyalnist-z-vikoristannyam-interaktivnih-tehnologiy-u-vivchenni-geografi-127509.html>
10. Залучення старшокласників до науково-дослідної діяльності МАН як засіб розвитку їх дослідницьких здібностей. *Інновації в освіті: інтеграція науки і практики* : зб. наук-метод. праць / за заг. ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: ФОП Левковець, 2014. С. 56-75.
11. Іванова, В.М., Непша, О.В. Поняття про міжпредметні зв'язки в шкільному курсі географії. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи: збірник матеріалів II-ої Міжнародної науково-практичної конференції*/ [редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, В. Ільницький, І. Зимомря]. Баку Ужгород – Дрогобич: Посвіт, 2017. С. 212-214.
12. Качайло М. М., Лета В. В., Карабінюк М. М., Мельничук В. П. Дослідження на уроках географії як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 49 (2). 2022. С. 23–26. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.5>
13. Кобернік, С. Г. Методика викладання географії в школі. Київ : Стафед – 2, 2012. 320 с.
14. Ковбасенко, Л.І. Мала академія наук України як пріоритетна форма позашкільної освіти. *Обдарована дитина*. 2001. №3. С.30-34.
15. Крачило, М.П., Серебряй В. Географія. Практичні заняття на місцевості. Київ: Шкільний світ, 2006. - 127 с.
16. Мелентьєв, О.Б. Теорія і методика позашкільної освіти / Умань: АЛМІ, 2013. 182 с.
17. Мойсєєва, С.Г. Сучасна географічна освіта: поєднання традицій та інновацій. *Педагогічний вісник*. 2018. №3. С.47-48.
18. Мороз, П. В. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання історії України: методичний посібник. Київ: Педагогічна думка, 2012. 128 с.
19. Мотивація навчальної діяльності. URL: https://pidru4niki.com/17450602/psihologiya/motivatsiya_navchalnoyi_diyalnosti
20. Мотивація-ключ до розвитку пізнавальних інтересів учнів. URL: <https://naurok.com.ua/motivaciya-klyuch-do-rozvitku-piznavalnih-interesiv-uchniv-124997.html>
21. Набока, Л.Я., Скрипник, М.І. Методи забезпечення педагога-дослідника. *Післядипломна освіта в Україні*. 2003. №2. С. 61-66.
22. Навчальна програма з географії для 10-11 класів. URL: https://geographer.com.ua/content/geografiya10-11-klasy-riven-standartu-integrovanyy-kurs-pryrodoznavstvo-10-11-klasy#google_vignette
23. Навчальна програма з географії для 6-9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2020/geografiya6-9-14.07.2017.pdf>
24. Навчальні програми для 10-11 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
25. Навчальні програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Технічні науки / М. С. Блощицин, О. І. Дезинський, С. С. Ігнатова та ін. ;

- [відп. за вип. Т.В.Пещеріна]. Київ : Національний центр «Мала академія наук України», 2021. 210 с. URL: <https://api.man.gov.ua/api/assets/man/65b5922e-ad9a-44f7-8e24-5dc22e85b4ae/>
26. Наукова робота (МАН) Березанський навчально-виховний комплекс. URL: http://berezannvk.edukit.kiev.ua/uchnyam/naukova_robota/?pvi=pvi&prnt=prnt&prnt=prnt&prnt=prnt&pvi=pvi
 27. Науково-дослідницькі роботи МАН. Методичні рекомендації щодо написання робіт: Збірка методичних матеріалів / Автор-укл. О. Р. Шелегеда. Запоріжжя: КЗ «ЗОЦКУМ» ЗОР, 2010. Серія «Робота з обдарованою молоддю». 52 с. URL: https://manmelitopol.ucoz.org/robota_man.pdf
 28. Непша, О.В. Кондратенко, А.І. Краєзнавче значення туристських походів на об'єкти природно-заповідного фонду Мелітопольського району. Мелітопольські краєзнавчі читання. Зб. матеріалів III відкритої регіональної науково-практичної конференції, 16 грудня 2016 р. на базі Мелітопольського міського краєзнавчого музею. Мелітополь, 2016. С. 45- 47.
 29. Основні вимоги до написання, оформлення та представлення учнівських науково-дослідницьких робіт URL: http://man.gov.ua/ua/activities/competition_protection/year-2012/basic-requirements
 30. Особливості впливу мотивації на успішність навчальної діяльності. URL: <https://vseosvita.ua/library/osoblivosti-vplivu-motivacii-na-uspisnist-navchalnoi-dialnosti-170534.html>
 31. Павленко, О. П. Формування творчої особистості гімназиста у пошуково-дослідницькій діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.09 / Інститут педагогіки АПН України. Луцьк, 2005. 235 с.
 32. Позашкільні заклади освіти. URL: <https://baranyni-osvita.gov.ua/pozashkilni-zakladi-osviti-17-45-12-26-03-2019/>
 33. Позашкільні навчально-виховні заклади. URL: https://pidru4niki.com/1199030235044/pedagogika/pozashkilni_navchalno-vihovni_zakladi
 34. Поліхун, Н. І. Як стати дослідником : посібник для учнів. Київ: ТОВ «Інформаційні системи», 2010. 226 с.
 35. Програми з позашкільної освіти. Дослідницько-експериментальний напрям. Основи науково-дослідницької діяльності / О. О. Артем'єва, Г. А. Литвинчова, С. О. Лихота. Київ, 2013. 40 с. Вип. 3. URL: https://sutkonst.at.ua/Program_gyr/Prog_z_pozashk_osvit_3.pdf
 36. Сухомлинський, В. О. Серце віддаю дітям; за наук. ред. Ольги Сухомлинської. Харків : Акта, 2012. 545 с.
 37. Сухомлинський, В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибрані твори: в 5-ти т. Т.1. Київ, 1976. 502 с.
 38. Формування ключових та предметних компетентностей учнів на основі діяльнісного підходу на уроках географії. URL: <http://dvorak.pp.ua/metodychna-robota/formuvannya-klyuchovyh-ta-predmetnyh-kompetentnostej-uchniv-na-osnovi-diyalnisnogo-pidhodu-na-urokah-geografii>
 39. Формування мотивації до шкільного навчання в учнів. URL: <http://ryabushky.lbd-osv.gov.ua/informaciya-dlya-vchiteliv-21-22-04-10-02-2020/>

40. Формування навички дослідницької діяльності на уроках географії. URL: <https://vseosvita.ua/library/formuvanna-navicki-doslidnickoi-dialnosti-na-urokah-geografii-21923.html>
41. Ходирева, Ю.В. Науково-дослідницька діяльність на уроках географії як фактор формування ключової компетентності «вміння навчатися впродовж життя» в умовах впровадження Нової української школи. URL: <https://naurok.com.ua/naukovo-doslidnicka-diyalnist-na-urokah-geografi-yak-faktor-formuvannya-klyuchovo-kompetentnosti-vminnya-navchatisya-vprodovzh-zhittya-v-umovah-vprovadzhennya-novo-ukra-nsko-shkoli-190764.html>

Інформаційні ресурси

1. Всеукраїнські конкурси для учнів. URL: <https://naurok.com.ua/konkurs>
2. Генератор ребусів. URL: <http://rebus1.com/ua/index>.
3. Генератори завдань. URL: <https://childdevelop.com.ua/worksheets/9689/>
4. Закон України від 05. 09. 2017 № 2145 – VIII «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Закон України від 16.01.2020 № 463-IX «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
6. Інтернет-олімпіади. URL: <https://naurok.com.ua/olimpiada>
7. Концепція Державної цільової соціальної програми “Молодь України” на 2021-2025 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-2020-%D1%80#Text>
8. Національний центр «Мала академія наук України» (МАН). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/derzhavni-centri-pozashkilnoyi-osviti/mala-akademiya-nauk-ukrayini>
9. Офіційний сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/>
10. Офіційний сайт Малої академії наук України під егідою ЮНЕСКО. URL: <https://man.gov.ua/>
11. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/>
12. Офіційний сайт Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді. URL: <https://nenc.gov.ua/>
13. Офіційний сайт Нової Української школи. URL: <https://nus.org.ua/>
14. Позашкільна освіта. Навчальні програми. Офіційний сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/osvita/pozashkilna-osvita-ta-vihovna-robot/navchalni-programi/>
15. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>
16. Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11#Text>
17. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад: Постанова від 6 травня 2001 р. № 433/ Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text>
18. Про затвердження Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких

робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси майстерності. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1318-11#Text>

19. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/249613934>